

To folkeviser

“Folkeviser” er genrebegrebet for episk-lyriske danseviser, som er digtet, mundtligt spredt og brugt – typisk i adelige miljøer i middelalderen. I 15-1600-tallet kom det på mode at nedskrive dem og samle udvalg af dem i visebøger. Og omkring år 1800 blev de genopdaget af romantikere, der dels anvendte stof fra dem som inspiration, men som også tog initiativ til indsamling og registrering af gamle viser, der havde et langt og sejt efterliv i almuens mundtlige kultur.

De to viseeksempler er valgt ud fra to principper: For det første har de begge relation til temafeltet slægt, familie, kærlighed. For det andet er de hver især fine eksempler på de to dominerende, men forskellige visetyper – “Ebbe Skammelsen” på riddervisen og “Harpens Kraft” på tryllevisen, hvor overnaturlige kræfter tydeligvis driver deres spil.

Ebbe Skammelsøn

1

Skammel han bor sig nør i Ty,
han er baade rig og kaad;
saa væne har han Sønner fem,
de to fores ilde ad.

Fordi træder Ebbe Skammelsøn saa mangen Sti vild.

2

Ebbe han tjener i Kongens Gaard
baade for Guld og Ære;
hjemme sidder Peder, hans Broder,
han lokker hans Hjertenskære.

3

“Hil sidder I, stalten Adelus,
og syr Hr. Ebbe Klæder!
Ebbe han tjener i Kongens Gaard,
han spotter eder og hæder.”

4

“Saa grant da kender jeg Ebbe,
og Ebbe kender grant sig:
han spotter ingen stalt Jomfru,
halv mindre spotter han mig.”

5

Hør I stalten Adelus,
vil I være min Fæstemø?
det vil jeg for Sanden sige:
Ebbe, min Broder, er død.”

6

Drukke de det Fæstensøl

end den samme Nat,
Brylluppet end før Maanedsdag
de raadte det i-saa brat.

7
Det var Ebbe Skammelsøn,
han vaagned om Midjenat;
talte han for sin næste Svend
af sin Drøm saa brat.

8
"Mig tyktes, at min Stenstue
stod al i lysen Lue;
der brændte inde Peder, min Broder,
og saa min skønne Jomfrue."

9
"Det I tykte, jer stenstue
stod al i brændende glød,
det er: Peder, jer Broder,
holder Bryllup med jer Fæstemø."

10
Det var Ebbe Skammelsøn,
han bandt sig Sværd ved Side;
saa bad han sig Orlov,
hjem til sin Fader at ride.

11
Det var Ebbe Skammelsøn,
han kom saa vel i Lag:
han kom til sin Faders Gaard
den første Bryllupsdag.

12
Ud kom Ebbes Søstre to
med Guldkar paa hviden Haand:
"Velkommen, Ebbe, vor Broder,
hjem til vort eget Land."

13
"Hør I det, mine Søstre to,
hvad jeg spør eder ad:
hveden er dette møgle Folk,
her er samlet i Dag?"

14
Svared hans yngste Søster
udaf saa megen Nød:
"Det er Peder, din Broder,
holder Bryllup med din Fæstemø."

15

Sin ene Søster gav han Guldbrase paa Bryst,
den anden Guldring paa Haand:
"Dem havde jeg agtet min Fæstemø,
førte dem af fremmed Land."

16

Den ene Søster bad ham hjemme være,
anden bad ham heden ride:
"bliver du her i denne Nat,
bliver os alle til Kvide.

17

Ebbe han vendte sin Ganger omkring,
han vilde af Gaarden ride;
hans Moder fik i Tøjlen og holdt,
hun bad ham hjemme bide.

18

Hans Moder fik ham Hynde og Stol,
at sidde paa de Øverste Bænke;
hans Fader fik ham Kande i Haand,
bad, han skulde gaa at skænke.

19

Skænked han den brune Mjød
og saa den klare Vin;
Sinde han til Bruden saa,
randt ham Taar paa Kind.

20

Silde om den Aften,
Rimen han faldt paa,
det da var den unge Brud,
hun skulde til Senge gaa.

21

Fulgte de den unge Brud,
alt til det Brudehus;
for gaar Ebbe Skammelsøn,
han bær for hende Blus.

22

Ledte han den unge Brud,
alt ad den Højeloftsbro:
"Mindes I det, stalten Adelus,
I gav mig eders Tro?"

23

"Al den Tro, jeg eder gav,

den har Peder, eders Broder;
men alle de Dage, jeg leve maa,
jeg vil eder være for Moder.-

24
"Jeg loved jer ikke til min Moder,
jeg loved jer til min Viv!
derfor skal Peder Skammelsøn
lade sit unge Liv.

25
"Hør I, stalten Adelus,
I rømmer med mig af Lande!
jeg vil slaa Peder, min Broder, ihjel,
og taale for eder den Vaande."

26
"Slaar I Peder, eders Broder, ihjel,
siden skal I mig miste!
saa maa I sørge jer selv til Døde
som vilden Fugl paa Kviste."

27
Det var Ebbe Skammelsøn,
han sit Sværd uddrog;
det var stalten Adelus,
han til Jorden vog.

28
Saa tog han det blodige Sværd
alt under sit Skarlagenskind;
saa gik han i Stenstuen
for Peder, sin Broder, ind.

29
"Hør du, Peder Skammelsøn,
du tøver altfor længe;
Bruden længes fast efter dig
udi sin Brudeseng."

30
Mælte det Peder, hans Broder,
svared han alt saa brat:
"Saa gerne vil jeg dig unde
at sove hos Bruden i Nat.

31
Det var Ebbe Skammelsøn,
han sit Sværd uddrog;
det var Peder, hans Broder,
han til Jorden vog.

Hans Fader gjorde han ilde saar,
 hans Moder miste en Haand;
 fordi træder Ebbe Skammelsøn
 saa mangan vild Sti om Land.
Fordi træder Ebbe Skammelsøn saa mangan Sti vild.

Hør riddervisen her: <https://www.youtube.com/watch?v=flaUrVqv7hY>

Harpens Kraft

Hr. Vellemand og hans væne Brud,
 — *Strengen er af Guld* -
 de legte Guldtavel i deres Bur.
Saa liflig legte han for sin Jomfru.

For hver en Gang Guldtavel paa Bordet randt,
 saa mange Taare den Jomfru fælded.

»Hvad heller græder I for Guld saa rød?
 heller græder I, for I er bleven min Mø?

Hvad heller græder I, for jeg er ikke rig?
 heller I tykkes, det jeg kan ikke være Eders lig'?«

»Jeg græder ikke for Guld saa rød,
 det er og med min Vilje, jeg er blevet Eders Mø.

Jeg græder ikke, for I er jo rig,
 fuldvel da maa I være min lig'.

Jeg græder langt mere for Blide,
 som jeg skal over ride.

Der sank neder min' Søstre to,
 den Tid de lod deres Bryllup bo.«

»I skal ikke græde for Blide,
 min' Svende skal med Eder ride.

Jeg skal lade gøre en Bro saa bred,
 hun koster mig tusind Gylden i Fæ.

Min' Svende skal med Eder ride,
 og hundrede ved hver Eders Side.

Det skal jeg lad' gøre Eder til Ære:
 tolv Ridder' de skal Eders Ganger føre.«

Han lod lægge under hendes Ganger de røde Guldsko,
og saa rider hun til Blidebro.

Der hun kom der midt paa Bro,
da snaved hendes Gang i røde Guldsko.

Hendes Ganger blev skred med femten Søm,
neder sank den Jomfru for striden Strøm.

Alle toge Ridder' efter Sadelbue,
men ingen kund' hjælpe den skønne Jomfrue.

Jomfru rakt' op sin hvide Hand:
»Min ædelig Herre, hjælper mig til Land.«

»Hjælp dig saa sandt Gud og den Helligaand,
som jeg ikke nu hjælpe kan!«

Hr. Vellemand taler til Smaadrenge sin:
»Du hente mig hid Guldharpe min.«

Hr. Vellemand tog Harpe i Hænde,
han gaar for Strømmen at stande.

Han legte alt saa liste,
der rørtes ikke Fugl paa Kviste.

Han slog Harpen saa saare,
det hørtes over alle de Gaarde.

Barken sprak udaf Egetræ,
og Hornet af den bøvendens Fæ.

Barken sprak udaf Birke,
og Knappen udaf Marikirke.

Saa slog han Harpen af Harme,
hans Brud udaf Troldens Arme.

Saa slog han Harpen til Bunde,
den Trold maatt' op fra Grunde.

Op kom den Trold fra Grunde
med Hr. Vellemands Mø i Munde.

Men ikke hans Brud alene,
han havde og baade hendes Søstre saa væne.

»Hr. Vellemand, Vellemand, tag din Mø!
Du lad mig selv volde mit Vand under Ø.«

»Saa gerne da vil jeg have min Mø,
men aldrig skalt du volde Vand under Ø.«

Hr. Vellemand han sit Sværd uddrog,
Gud hjalp hannem, det han Trolden i Stykker hug.

Han slog over sin Brud det Skarlagen smaa,
selv løfte han hende paa Ganger graa.

Han løfte hende selv til Ganger hvid:
»I rider nu, min Kærest, foruden al Kvide.«

Hr. Vellemand red sig under Ø,
— *Strengen er af Guld* -
Saa drak han Bryllup med sin Mø.
Saa liflig legte han for sin Jomfru.

Hør tryllevisen her: <https://www.youtube.com/watch?v=KKWnXfscC5c>